

СТРУКТУРА ВЛАСНИХ ІМЕН ПЕРСОНАЖІВ «КАЗКИ ПРО КАЛИНОВУ
СОПІЛКУ» ОКСАНИ ЗАБУЖКО
НТУ «Дніпровська політехніка»

Апоненко Інна Миколаївна

Науковий керівник: к.пед.н., доц. Луценко Валентина Іванівна

«Казка про калинову сопілку» Оксани Забужко – це багаторівневий художній синтез, представлений як у поєднанні жанрів (казка, міф, повість, балада), так й у використанні власних імен. Структура та склад власних імен персонажів доволі часто вказує на належність тексту саме до казки.

О. Забужко з великою відповідальністю, виважено добирає імена своїм персонажам, що традиційні для українців і типові для сільського середовища (це часто відображають і народні казки, пісні, легенди). Антропоніми казки-повісті увиразнюють і поглиблюють художні образи, розкривають характерні особливості персонажів і загалом працюють на художнє ціле.

За спостереженням І. Д. Скорук, у творі фігурує десять власних імен персонажів, серед них найуживаніша однокомпонентна модель – повна форма імені або його народно-розмовні варіанти: *Оленка, Ганнуся, Василь, Марія, Маркіян, Одарка, Дмитро* та ін. [3, с. 128].

Розглянемо структуру власних імен твору:

1. Одночленні власні імена:

1.1. Офіційні імена: *Василь, Маркіян, Марія.*

1.2. Народні форми імен: *Оленка, Одарка, Ганнуся.*

1.3. Прізвище: *Маркіянчук (Маркіяненко).*

1.4. Назва родини: *Маркіяни.*

1.5. Андроніми: *Маркіяниха, Максимиха.*

2. Двочленні власні імена:

2.1. Ім'я та прізвище: *Іван Теклін, Дмитро Маркіянчук.*

2.2. Ім'я та прикладка: *Ганна-панна, зміючка-Оленка.* Саме прикладки в казках (особливо у фольклорних, на відміну від прислів'їв, загадок, пісень) найчастіше передають різну інформацію про персонажа (адже семантика іменування може пояснюватися як за допомогою контексту, так і критися в самій прикладці). Прикладки характеризують зовнішній вигляд, характер, поведінку, ставлення до інших персонажів тощо. Наприклад, ім'я головної героїні – *Ганна-панна*: «Хай усі бачать, не без гордості міркувала собі мати, і може, за цією-то прикметою, як знати, колись і впізнає дівчину той, хто їй на роду написаний, – і дівчинка навчалась високо підсмикувати підборіддя, виходячи на люди (нестеменно *Ганна-панна!*), і люди, як завжди, все й бачили, бо ж від їхнього ока нічого не сховається» [1].

Препозитивне використання прикладок у казці зустрічаються нечасто, наприклад: показує послідовність у народженні дітей у сім'ї Василя та Марії («... друга, мизиночка *Оленка*, вже ніяким світилом небесним не одзначена, та й кволенька змалку, і плаксунка, відай, через те ж таки, – поганенька дитина» [1]) або ставлення до сестер у сім'ї («І ні материні прочуханки, ні вічно

подзьобані на решето, від стояння навколішки в просі, коліна, ні навіть батьківський пасок, єдине, що на правду допікало, – нестак болем, як наругою: *зміючка-Оленка* діставала яблуко...» [1]). Так, власне ім'я *зміючка-Оленка* відсилає нас до народної казки «Івасик-Телесик», де зафіксований такий формат імені: «*Зміючко Оленко*, натопи піч так, щоб аж каміння розпадалося, та спечи мені Телесика, а я піду гостей покличу, та будемо гуляти» [2]. У літературній казці Анатолія Шияна «Івасик-Телесик» прикладка «зміючка» стає відапелятивним власним ім'ям: «А ви, Сніжинки, геть звідціль! Я – *Зміючка, Баби Яги внучка*, вовчі в мене зуби, вовчі в мене очі, кожному з вас загри-зу-у-у!» [4]. Оксана Забужко в своєму творі використовую саме це власне ім'я, але у якості прізвиська героїні, підкреслюючи ставлення Ганни-панни до молодшої сестри: «...ніщо не було для *Ганнусі* таким тяжко гнітючим, як сам отой виснажливий щоденний змаг із *малою зміючкою баби-яги-внучкою* («не смій мені дражнити дитини!» – кричав батько...) ...» [1].

У художньому тексті дійсно переважає одночленна форма іменування, що є традиційною народно-фольклорною рисою антропонімів, дуже часто в зменшено-пестливій формі власних імен, які утворені за допомогою суфіксів: -к- (*Оленка, Одарка*), -ик (*Дмитрик*), -ус(я) (*Ганнуся*). Зауважимо, що жіночі власні імена найчастіше вживаються саме у зменшено-пестливій формі (порівняйте: Ганна-панна зустрічається лише 10 разів у казковому тексті, а Ганнуся понад 100; власне ім'я Оленка представлено лише в такій формі).

Активно включаючись у канву оповіді, власні імена персонажів наповнюють текст певним змістом і сприяють більш точному й образному втіленню художнього задуму, а також підкреслюють фольклорне підґрунтя «Казки про калинову сопілку» Оксани Забужко.

Перелік посилань

1. Забужко О. Казка про калинову сопілку. URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=3288> (дата звернення: 09.11.2022).
2. Івасик-Телесик. Народна казка. URL: <https://traditions.in.ua/usna-narodnatvorchist/kazky/457-ivasyk-telesyk> (дата звернення: 09.03.2023).
3. Скорук І. Д. Власні назви персонажів у художніх творах О. Забужко. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. 2011. С. 124-128.
4. Шиян А. Івасик-Телесик. URL: <https://lib.com.ua/uk/book/ivasiktelesik/?page=3> (дата звернення: 09.03.2023).